

Päevalehes 1912 avaldatud Samuel Sommeri ülevaade raha-asutuste asutamise olukorrast riigis ja üleskutse Eesti raha-asutustele aidata asunduste raha-asutusi. Samuti meetod, kuidas seda võiks teha. Digiteeris A. Aule, kirjaviiis muutmata.

Päevaleht (nr. 167), 23. juuli 1912, lk. 1

Asundused ja kodumaa raha-asutused.

S. Sommer

Wiimaste aastate jooksul tiheneb kodumaal järjest raha-asutuste võrk. Rõõmustaw on ajalehtede weergudelt sõnumeid lugeda, et siin wõi seal wallas, kihelkonnas wõi linnas jälle uus laenu- ja hoiu-ühisus ehk kredit-ühisus on asutatud. Raha-asutuste võrgu tihenemisega algab meie wäikse kodumaa majanduse- ja hariduse-ilmas uus ajajärk.

Raha-asutuste võrgu tihenemine aitab ühelt poolt rahwa kapitali kogumiseks ligi, kuna ta teiselt poolt rohkem wõimalikuks teeb, et kapital ikka enam ja enam kulturaelu edenemise teenistusesse astub.

Mida rohkem raha-asutusi rahwa keskel on, seda hõlpsamine woolab nendesse raha kokku, sest igaühel on wõimalik ka wäikest summat hoiule wiia, kuna see wastasel korral, kui raha-asutused eemal on, wõimataks jääb, sest maa kaugus ühes aja- ja reisikuludega jätab kaugemaks ajaks wäiksemad summad rahwa sekka ilma tarwituseeta, mis omakord rahakapitali kaswamist takistab.

On raha-asutusi tihedalt rahwa seas ja woolab kapitali nendesse rohkeste kokku, siis kergendab see mitmeti laenusaamist. Kuid see on wäga tähtis, sest praeguse aja majanduse- ja hariduse-elu edenemise peatingimiseks on lahke laen — kerge kredit.

Laenu abil wõiwad ka need oma ettewõtlikku waimu maksma panna ja teoks teha, kellel kapital puudub.

Meie rahwal on palju tööjõudu ja tööarmastust, kuid wähe ettewõtlikku waimu. Ettewõtlikkuse puudus on suurelt osalt meie rahwa ajaloo paratamata pärandus, aga mitte tema iseloomu lahutamata omadus. Sellepärast on ka arusaadaw, miks just wiimasel ajal, kus rahwa majandusline seisukord märksalt paraneb ja raha-asutuste arw suureneb, ka ettewõtlikkus jõudsaste kaswab. Peale põllutöö ja karjakaswatamise — meie rahwa ajalooliku sissetuleku-allika — otsib eestlane juba hoolega omale tööstuses ja kaubanduses uusi sissetuleku-allikaid ja sagedaste õnnestawad ettewõtted nimetatud tegewuste-wäljadel kaunis hästi.

See nähtus annab paljudele inimestele, kes põllupinna puudusel peaksiwad kodumaalt lahkuma, siin wõimaluse omale tööd ja teenistust leida.

Wäljarändamise vähendamise seisukohalt waadates oleks see väga tähtis, kui meie rahwa seas rohkem rõhku kaubanduse ja tööstuse ettewõtete peale pandaks.

Nagu juba alguses tähendasin, ei awalda meil raha-asutused mitte ainult majanduslise, waid ka hariduslise elu edenemise peale suurt mõju.

Otse röömustaw on märtsi- ja aprillikuude jooksul ajalehtedest raha-asutuse aastakoosolekute kirjeldusi lugeda, kust kuuled, et meie kredit-ühisused, laenu- ja hoiu-ühisused oma aasta puhtast kasust kümneid, sadasid ja tuhandeid rublasid wabatahtlikult ohwerdawad — oma rahwa kulturaettewõtete edendamiseks. Ja need summad kaswawad aast-aastalt.

Mitmed meie rahwa tähtsamad kulturalised ettewõtted, nagu hariduse- ja kooliseltside emakeelsed alg- ja kesk-koolid, rahwuslised teatrimajad, museum jne. oleksiwad kaunis küsitawad; vähemalt oma esimestel eluaastatel oleks neil ilma raha-asutuste rohke abita majandusliselt suurte raskustega wõidelda.

Just raha-asutuste abil jõuawad nimetatud tarwilised kultura-elu ettewõtted oma esimesed raskemad ajad üle elada, ja kui nende tarwituse mõte aegamööda laiemates ringkondades läbi tungib, siis on nende ülewalpidamine ja elushoidmine iseenesestki juba mõistetaw ja palju kergem.

Aga mitte üksnes kodumaal ei tunta raha-asutuste tähtsust ära ja ei püüta neid ikka rohkem ja rohkem asutada, waid ka asundustes on see mõte läbi tunginud, et raha-asutused waralise ja waimlise elu edenemisele suureks tõukejõuks on ja sellepärast püütakse ka siin neid suure õhinaga asutada, kus selleks tarwilikku pinda on olemas.

Asundustes esimese alguse raha-asutuste elulekutsumisega tegiwad Peterburi eestlased ja teised asundused sammuwad järele. Praegu on asundustes juba kaheksa iseseiswat Eesti raha-asutust ja mitmes kohas on põhjuskirjad kinnitamisel. Nimetatud raha-asutused on alles weel noored, aga algusest saadik töötawad nad heade tagajärgedega ja puhtakasu jaotamise juures peetakse tõsiselt kultura-ettewõtete toetamist meeles. See nähtus on tõenduseks, et meie asunikud oma raha-asutuste põhjusemõttest täieste aru saawad ja et neil oma hariduse edendamine südame peal seisab. Teiselt poolt on see nagu kihutuseks, et asundustes wõimalikult ruttu igal pool, kus selleks pinda on, raha-asutust käima pandaks.

Just raha-asutuste wõrgu tihedamaks kudumise läbi saaks asunduste kool ja hariduse küsimus kindlamale alusele seatud, nende otsekohesest mõjust majanduslise elu tõstmiseks ei maksa juttugi teha, — see on iseenesestki selge.

Aga raha-asutuste — laenu- ja hoiu-ühisuste ja kredit-ühisuste — asutamine on asundustes mitmeti raskendatud. Kuid nende raskuste eemaleheitmiseks wõiksid meie kodumaa suuremad raha-asutused wõimsalt ligi aidata.

Uute laenu- ja hoiu-ühisuste ja kredit-ühisuste asutamise juures läheb põhjuskapitaliks mõni tuhat rubla raha tarwis. See summa on suurem wõi

wäiksem, selle peale waadates, kui suurel wiisil üks wõi teine uus raha-asutus oma tegewust algab. Põhjuskapitaliks uute raha-asutuste elulekutsumise juures on wõimalik kroonu käest laenu saada, aga just kroonu käest laenu tarwitamine halwab Eesti asundustes raha-asutuste asutamist ja teeb selle mõtte teokstegemise wõimataks, ja ei mitte üksnes käesolewal silmapilgul, waid ka pikemaks ajaks ja sagedaste sootumaks.

Asi seisab selles, et need walitsuse-asutused, kelle käes wäikelaenu-asutuste kinnitamine ja nende tegewuse järele walwamine on, püüawad ühtlaselt laenu- ja hoiu-ühisuste wõrku laiali laotada, ilma et seal juures tegeliku elu tingimisi tarwilikult tähele pandaks.

On tarwilikuks arwatud, et Wenemaal iga walda üks laenu- ja hoiu-ühisus saaks. Ühtlasi tunnistatakse tarwilikuks, et laenu- ja hoiu-ühisuse asjaajamise koht wallamajas oleks.

On walda kord juba üks laenu- ja hoiu-ühisus asutatud, siis teist ei lubata sinna enam asutada, iseäranis siis, kui kroonu esimesele sellenimelisele asutusele oma poolt põhjuskapitali asutamiseks laenu on andnud. Uuest raha-asutustest kardetakse esimesele wõistlejat ja et kroonul mitte tarwis karta ei oleks, et tema poolt antud kapital küllalt kindlustatud ei ole, siis ei lubata teist sedalaadi raha-asutust sinna piirkonda asutada.

Pealegi nõuab kroonu kapitali laenamise korral, et laenu- ja hoiu-ühisused kaunis kõrge protsendi wõtaksid — harilikult 10—12 protsenti. Sarnane kõrge protsent ei meelita aga palju laenukwõtjaid, kuna wäiksema protsendi korral laenajaid palju rohkem oleks ja raha-asutus teorikkamalt töötaks.

Pealegi ei tohi ka seda meeles pidamata jätta, et kroonu käest laenu saamise korral rohkeste aruandeid tuleb anda, mis tihti õige tüütaw on.

Töötab aga raha-asutus ilma kroonu laenuta, siis on tal oma tegewuses palju rohkem wabadust ja walitsuse-aseykkude tegewus seisab siis lihtsas järelewalwuses, et asju põhjuskirja järele ja korralikult aetakse.

See on aga juba koguniste teine küsimus. Tahetakse nüüd Eesti asundustes ülewalnimetatud tingimiste all laenu- ja hoiu-ühisust asutada, siis on esimene mure, kust põhjuskapitaliks raha saada. Kroonu on walmis tarwiliku summa laenama, aga siis nõutakse, et asjaajamise kohaks wallawalitsus oleks, kui keskpunkt walla piirkonnas, kuhu üks wäikelaenu-asutus tahetakse asutada.

Wenemaa wallad on harilikult kaunis suured ja oma territoriumi ja rahwarwu poolest palju suuremad kui kodumaa ühendatud wallad. Eesti asunikud elawad enamaste ikka wallamajast kaunis kaugel. Wõetakse nüüd kroonu poolt pakutaw laenu uue raha-asutuse asutamise juures wastu, siis peaks asjaajamise koht wallamajas olema ja sellega mitte laenu- ja hoiu-ühisuse liikmete keskel, waid neist kaunis kaugel, mis asjaolude ja elutingimise seisukohast waadates täieste loomuwastane nähtus oleks ja terwet ühisuse tegewust halvaks.

Kui aga eestlased sarnaste tingimiste all omale wäikelaenuasutust ei awa ja juhtub, et seda edaspidi wenelased teewad, siis ei ole üleüldse neil enam

wõimalust oma raha-asutust awada, sest nagu juba eelpool näitasin, ei lubata naljalt kahte wäikelaenu-asutust ühte walda asutada, seda rohkem weel sarnasel korral, kui esimesele nendest kroonu poolt laenu on antud.

Peterburi kubermangu wäikelaenu-inspektorid ise seletawad, et asi õige raske on: eestlased elawad wallamajadest, kus just kõige loomulikum raha-asutuse asja-ajamise keskkohaks oleks, kaugel, wallamaja lähedal ei ole ühtegi, kes asja-ajamise etteotsa astus, sest eestlastel on siia käik kaugel; nemad tahawad loomulikku asja-ajamise kohta oma asundustesse, aga see on jälle ettemääratud laenu- ja hoiu-asutuse piirkonna keskkohast kaugel — tee mis tahad, kudagi ei tule hästi wälja.

Nii on Eesti asundustes kroonu laenu abil laenu- ja hoiu-ühisust loomulikkudes tingimistes asutada õige raske.

Koguniste kergem on asundustes siis laenu- ja hoiu-ühisust asutada, kui asutajad kroonu käest põhjuskapitaliks laenu ei taha. Siis kinnitatakse põhjuskirjad palju hõlpsamini ja juhatus ja asja-ajamise keskkoha wäljawalimise peale ei pane walitsus nii palju rõhku kui omalt poolt laenuandmise puhul. Sagedaste kinnitatakse siis põhjuskirjad sellel kujul ära, kudas nad kinnitamiseks on sisse antud.

Nii on siis pea ainukene wõimalus Eesti asundustes Eesti laenu- ja hoiu-ühisusi *oma* põhjuskapitali abil awada.

Nüüd tuleb aga uus küsimus, kust peawad Eesti asunduste uued asutatawad laenu- ja hoiu-ühisused põhjuskapitaliks raha laenuks saama?

>Kõige loomulikum oleks, kui Peterburi linna Eesti wanemad raha-asutused — laenu- ja hoiu-ühisus ja kreditühisus — uutele asundustes asutatawatele raha-asutustele tegewuse aluseks wõiksid tarwilikku laenu anda, siis saaksid asundused selles asjas täieste iseseiswalt läbi ja see oleks kõige soowitawam.

Kuid Peterburi Eesti raha-asutused on weel noored ja ei jõua nii palju abi anda kui tarwis läheb. Siin tuleb abisaamiseks kätt kodumaa poole wälja sirutada ja kodumaa raha-asutused peaksid nendele soowidele, neid kogu rahwa elu huwide seisukohalt hinnates, lahkestest wastu tulema.

Kuid siamaani on kodumaa ajakirjanduses ja sellekohastel koosolekutel sagedaste häält tõstetud, et kodumaalt mitte raha ei peaks wälja saadetama. Kodumaa raha peab ainult kodumaale jääma. Seda nõudmist põhjendatakse sellega, et mida rohkem kapitali kuskil rahaturul on, seda odawamaks langeb protsent ja seda hõlpsam on laenu wõimalus, mis omakord seda rohkem raha rahwa sekka wiib, mitmesuguste majanduslise elu harudes — kaubanduse, tööstuse ja põllupidamise jne. — töötamise kujul.

Kodumaa kapitali oma rahaturul hoides loodetakse ka laenusaamist odawama protsendi abil kergendada, mis ettewõtlikkust kiireste tõstaks ja peale põllupidamise ja karjakaswatamise ka märksaste meil tööstust ja kaubandust aitaks edendada.

Need on mõtted, mis meil kodumaa raha-asutuste juhtijate seas enam wõi vähem kindlaks awalikuks arwamiseks on kujunenud ja juhtnööriks saanud.

Kui meie neid praegu nimetatud põhjasmõtteid abstraktiliselt harutame ja hindame, siis peame neid wastuwaidlemata õigeks pidama. On ju wäikelaenu asutuste üheks tähtsamaks juhtmõtteks, et rahwa raha ta kogumise kohal tarwitataks ja sellega kohalikku ettewõtlikkust edendataks. Isegi mitmed Õh-tu-Europa riigiwalitsused püüawad raha-asjandust nii juhtida, et seda osa rahwa rahast, mis riigi hoiukassadesse woolab, kohaliku rahwa ja omawalit-suse kredidi kergenduseks tarwitataks.

Kuid ainult pealiskaudselt ja teoretikaliselt waadeldes ja kaaludes wõib neid põhjasmõtteid õigeks tunnistada. Niipea, kui meie neid rohkem põhjalikult ja lähemalt hakkame järele katsuma ja arwustama, siis ei wõi neid kaugeltki kogurahwa elu edenemise seisukohalt õigeks tunnistada ja muutmata wastu wõtta. Nende põhjasmõtete wastu tuleb meil kogu rahwa elu edenemise sei-sukohalt waadates wõidelda, see on just sellestasamast seisukohast, kust wäljainnes nad maksma on pandud.

See põhjasmõte meie raha-asjanduse juhtimises, et kodumaalt ei tohi ka kopikutki wälja saata, waid et iga rubla peaks koha peal tarwitatama, oleks ainult siis meie kogurahwa edenemise seisukohalt õige, kui terwe rahwas tõeste selle territoriumi piirkonnas elutseks, mida meie harilikult oma kodu-maaks nimetame. Et aga praegu juba 10 prots. meie rahwast wäljaspool ko-dumaa piirkonda elab ja neid niisamasuguse õigusega oma sugurahwaks, s. o. Eesti rahwaks tuleb pidada, nagu kodumaalasi, tuleks meil raha-asjanduses endisest põhjasmõttest lahkuda, et kodumaa raha peaks kodumaale jääma ja uuem, rohkem üleüldisem ja asjakohasem juhtmõte omandatama, et *Eesti raha peab Eesti rahwa sekka töötama jääma ja ta huwide kohaselt tarwitatud saama". See põhjasmõte annab täieliku wõimaluse kodumaa raha-asutustel asunduste uusi wäikelaenu-asutusi toetada, niisamuti wõiwad asunduste ra-ha-asutused sellest waatepunktist wälja minnes kodumaa üleüldiseid ettewõt-teid toetada, kui selleks tarwidust ja wõimalust on.

Nagu esimesed katsed näitawad, on asunduste raha-asutustel oma kindel tulewik. Siia maani on nad heade tagajärgedega töötanud ja nende tegewus laieneb wõi rohkeneb järjest. Nüüd, asunduste ärkamise ajal, kus suure õhi-naga püütakse oma waralist ja iseäranis waimlist elu koondada ja korraldada, on väga tähtjas, et igal pool, kus selleks pinda, saaks asundustes wäikelaenu-asutused elule kutsutud, mille abil laenu kergenduse läbi nimetatud püüded hõlpsamine arendatud ja edendatud saaksid. Sellepärast on väga tähtjas, et kodumaa raha-asutused põhjuskapitali laenamisega asundustes laenu- ja hoiu-ühisuste asutamise wõimalikuks teeksiwad.

Tahaksime loota, et kodumaa raha-asutused neid mõtteid tähele panewad ja asundustes asutatawatele laenu- ja hoiu-ühisustele edaspidi lahkeste põhjus-kapitaliks kui ka tegewuse ajal, kui wahel kapitalist puudus on, laenu anna-wad. Sellega aitawad nad neidsamu ühiseid, üleüldiseid aateid asundustes teoks teha, mille tarwis nad kodumaalgi on asutatud ja elusse kutsutud.

Kodumaa raha-asutused wõiwad need mõtted küll tõeks tunnistada ja wastu wõtta, aga tegelikult nad siiski täitmata jätta ja koguniste wäga mõjuwatel põhjustel. Wõiwad lihtsalt wastata, et meie laenaksime heameelega asunduste uute laenu- ja hoiu-ühisustele põhjuskapitaliks raha, aga meie ei tunne asundusi ega nende raha-asutuste asutajaid ega tegewaid liikmeid ega nende waranduslist seisukorda ja sellepärast ei ole meil wõimalik neile raha laenata.

Kudas sellest kartusest üle saab, sellest kirjutan warsti.

Kodumaa ja asunduste raha-asutuste omawaheline laenukorraldus

S. Sommer

Hiljuti kirjutasin sellesama lehe weergudel pikalt ja laialt, kui väga tarvilik oleks praegusel silmapilgul Eesti asundustes laenu- ja hoiu-ühisusi asutada ja tähendasin sealjuures, et peale otsekoheste majanduslike elu edenemise ja kiire kosumise ka asunduste kooli- ja üleüldise hariduse küsimus väikelaenu-asutuste elulekutsumise läbi teatawa tõuke leiaks ja kindlamale alusele saaks.

Ühtlasi pöörasin tähelepanemist selle peale, kui suurte raskustega asundustes laenu- ja hoiu-ühisuste asutamine ühendatud on. Kroonu poolt põhjuskapitali laenamise korral nõutakse, et ühisuse liikmetele laenuks antavate summade pealt kõrge protsent võetaks ja juhatuse ning asja-ajamise asukoht wallamajas oleks. Mõlemad nõudmised halvavad väikelaenu-asutuse asutamist asundustes. Esimese nõudmise halb külg on iseenesestki selge, kuna teise nõudmise rasked järeldused selles seisavad, et wallamajad harilikult asundustest kaunis kaugel on ja selle tõttu laenuandjad ja laenuvõtjad oma elukohast kaugel peaksivad käima rahalisi operatsioonisid tegemas.

Ei asuta aga eestlased nüüd mitte laenu- ja hoiu-ühisusi, siis teevad seda teised kohalised rahvad ja siis ei ole esimestel enam üleüldse võimalik neid asutada, sest kahte ühesugust väikelaenu-asutust ei lubata walitsuse poolt üleüldse mitte üksteise lähedale asutada, iseäranis veel siis, kui ühele neist kroonu poolt laenu on antud. Nii võivad eestlased asundustes oma raha-asutustest ilma jääda.

Ainult siis saaks ajakohasemate tingimiste järele asundustes laenu- ja hoiu-ühisusi asutada, kui kroonu poolt laenu tarwis ei lähe. Kuid alguses läheb igal uuel raha-asutusel teataw summa raha tarwis, mille abil saab opererima hakata, ja et seda algses tarwilikku kapitali ei ole võimalik igakord koha pealt saada, siis ei saa tarwilisi raha-asutusi asutada ja see on raske kaotus.

Sellest kurvast nähtusest on kodumaa raha-asutuste abil võimalik üle saada, nagu eelmises juhtkirjas seletasin. Praegu tahaksin sellest juttu teha, kudas tuleks kodumaa ja asunduste wahelist laenuküsimust nii korraldada, et kodumaa raha-asutused võiksid asunduste laenu- ja hoiu-ühisustele maa kauguse ja otsekoheste kohaliste olude tundmatuse peale vaatamata kartmatalt ja julguste laenu anda.

Tõsi ju on, et iga raha-asutuse juhatuse peab igähte, olgu see üksik isik või ühisus, kellele ta raha laenuks annab, ta kredidiusalduse küljest tundma, et tagasisaamata laenusid ette ei tuleks, mis kogu asjaajamise peale halvaste mõjuks. Just see nähtus, et asundused kodumaast kaunis kaugel on ja kodumaa raha-asutuste juhatajatel raske on nende uute raha-asutuste asutajate ja

liikmete waralise seisukorra üle kindlaid teateid koguda, wõiks ehk laenuandmisel asunduste laenu- ja hoiu-ühisustele suureks takistuseks olla. Kodumaa raha-asutuste juhatajad wõiwad põhjusemõtteliselt asunduste laenu- ja hoiu-ühisustele laenuandmise poolt olla, aga tegelikud takistused ei lase neid põhjusemõtteid teoks teha.

Sellest takistusest saame ilusaste üle.

Kodumaa raha-asutuste poolt tuleks asunduste laenu- ja hoiu-ühisustele laenuandmise küsimust nõnda korraldada, et asunduste raha-asutused mitte otseteel laenu asjas kodumaa raha-asutuste poole ei pööraks, waid mõne kodumaal hästi tuntud Peterburi ehk Gatshina Eesti raha-asutuse läbi.

Nimetatud raha-asutused — Peterburi laenu- ja hoiu-ühisus ja kredit-ühisus kui ka Gatshina laenu- ja hoiu-ühisus on oma asjaajamise ja juhatuse ja nõukogu liikmete poolt kodumaa suurematele raha-asutustele niivõrd tuntud, et nende wastu täieline usaldus on ja nende kaudu wististe lahke käega tarwilisi summasid asundustesse laenuks saadetakse. Nii oleksid siis sarnase korralduse järele kodumaa raha-asutuste ees wastutajad need ülewalmimetatud raha-asutused, kelle kaudu laenu teistele asunduste laenu- ja hoiu-ühisustele saadetakse.

Peterburi ja Gatshina Eesti raha-asutustel on juba wõimalik kindlaid teateid asunduste laenu- ja hoiu-ühisuste üle saada, sest nende juhatuse- ja nõukoguliikmetel on sagedaste teiste asunduste tegelastega kokkupuutumist, küll kaudsel, küll otseteel.

Pea-asi aga seisab selles, et nimetatud raha-asutuste lähedal asunduste jaoskond töötab, kelle otsekoheks ülesandeks on asunduste elu äratada ja korraldada ja teiste asutuste kõrwal ka laenu- ja hoiu-ühisusi elusse kutsuda ning kelle wirgutusel ka tõeste wiimasel ajal palju mitmesuguseid seltsisid ja ühisusi on elusse tõusnud.

Kui nüüd asundustes asunduste jaoskonna üksikute liikmete otsekohe äratamise ja wirgutamise läbi laenu- ja hoiu-ühisused asutatakse, siis on nende äratajatele, kes koha peal asutajatele kahtlemata tarwilist juhatust ja näpunäiteid annawad, ka kohalised tingimised oma äranägemise järele tuttawad ja nad wõiwad nendele raha-asutustele, kelle läbi tahetakse kodumaalt raha laenata, tarwilikka teateid anda. Nii on siis Peterburi ja Gatshina Eesti raha-asutustel alati wõimalik asunduste jaoskonna liikmete kaudu nende asunduste laenu- ja hoiu-ühisuste üle kindlaid teateid saada, kes nende läbi soowiwad kodumaalt raha laenata.

Sarnase korralduse tõttu oleks kodumaa raha-asutustel täieste wõimalik asunduste raha-asutustele tarwiduse korral laenu anda ja see annaks wõimaluse asundustes laenu- ja hoiu-ühisusi elule kutsuda ja see oleks asunduste waralise ja waimlise elu edendamise mõttes ülitähtjas.

Ehk küll kodumaalt asundustesse rahalaenamist kõik Peterburi ja Gatshina Eesti raha-asutused korraga wõiksidwad toimetada, kuid siiski mitmesugustel põhjustel, nagu teadete kogumise ja laenu otstarbekohalisema tarwituse mõttes, oleks palju parem ja soowitawam, et üks ainus nimetatud raha-asutustest

wahetalitusekohused oma peale wõtaks ja sellega nagu „keskpangaks” kodumaa ja asunduste raha-asutuste wahel oleks.

Iseküsimus aga on, missugune nendest kolmest raha-asutusest, kas Peterburi wõi Gatshina laenu- ja hoiu-ühisus, ehk jälle Peterburi kreditühisus, tahaks wahetalitusekohused oma peale wõtta ja selleks ka kõige kohasem oleks.

Wäga soowitaw oleks, kui peale teiste just nimetatud raha-asutuste tegelaste poolt awalikult selle küsimuse üle arwamisi awaldataks.

Niisama soowitaw oleks, kui nimetatud raha-asutuste juhatajad mitte üksnes üksikult ajalehtedes oma arwamisi ei awaldaks, waid ka lähemate aegade jooksul mõne omawahelise koosoleku ära peaksiwad ja seal otsusele tuleksiwad, missugune nendest ühisustest kodumaa ja asunduste omawahelise laenukorraldaja, wõi kui nii ütelda tohiks, „keskpanga” kohused oma peale wõtaks